

METODERAPPORT TIL SKUP-PRISEN 2012

Lærer og elev – sexovergrep i skolen

Dagbladet, dagbladet.no, dbtv

Line Brustad, Øystein Andersen og Linn Kongsli Lundervold

Innholdsfortegnelse

1. Journalister	3
2. Navn på prosjektet	
3. Fullstendig liste over samlet publisering	3
4. Redaksjon og redaksjonsadresse	5
5. Kontaktpersoner	5
6. Redegjørelse for arbeidet	5
a) Når og hvor kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?	5
b) Problemstilling	5
c) Dette fant vi / dette er nytt i saken	6
d) Organisering av arbeidet	7
7. Metoder	7
a) Ansvarliggjøring	
b) Kartlegging av overgrep	8
c) Kartlegging av hva myndighetene vet om lærerovergrep	9
d) Kartlegging av forskning på denne typen overgrep	11
e) Slik brukte vi sosiale medier	12
f) Slik avslørte vi at overgrepslæreren fikk full lønn	12
g) Slik kom vi i kontakt med ofrene – og fikk dem i tale	12
h) Innsyn i dommer unntatt offentlighet	14
i) Synliggjøring av problematikken	15
8. Konsekvenser	16
a) Halvorsen snudde	16
b) Ringebu-læreren ble oppsagt	17
c) Ble nektet tilståelsesbehandling	18
d) Debatt om et tabu	
9. utfordringer underveis	18
10. Kilder	19
a) Anonyme kilder	19
b) Åpne kilder i serien	17

1. Journalister

Line Brustad, Øystein Andersen, Linn Kongsli Lundervold

2. Navn på prosjektet

Lærer og elev – sexovergrep i skolen

3. Fullstendig liste over samlet publisering

07. desember 2011 Kvinnelig lærer siktet for sex med elev (16) (db.no)
16. mai 2012 Lærer siktet for overgrep mot elev i Oppland (db.no)
09. september 2012 Facebook-bevis felte seksiktet lærer (db.no)
25. september 2012 – Det dreier seg om en voksen manns utnyttning av en ung jentes dragning mot ham (db.no)
27. september 2012 – De sa det ville bli mitt ord mot hans (db.no/dbtv)
17. oktober 2012 Innrømmet sex med elev (15) etter MSN-chat (db.no)
10. november 2012 Gråtende bekreftet jenta: Overgriperen var læreren (db.no)
10. november 2012 Slik ble læreren avslørt (Dagbladet)
10. november 2012 Lærer: – Vreng av deg toppen (db.no)
10. november 2012 – Vi suspenderte ham øyeblikkelig. Mer kunne vi ikke gjøre, for vi visste ikke noe (db.no)
11. november 2012 – Ofrene redde for ikke å bli trodd (db.no)
10. november 2012 – Til stor hjelp for jentene at læreren har innrømmet overgrepene (db.no)
11. november 2012 Tilsto sexovergrep – får full lønn (Dagbladet)
12. november 2012 Læreren sa opp jobben i Rogaland da han ble anmeldt for seksuelle overgrep mot en elev i Rogaland. Likevel fikk han ny lærerjobb i Finnmark. Der fant han sitt neste offer. (Dagbladet)
12. november 2012 – Læreren skulle blitt stoppet før han traff meg (db.no/dbtv)
13. november 2012 Sju lærer-overgrep siden i fjor (Dagbladet/db.no)
14. november 2012 Gransker overgrepslærer (Dagbladet)
15. november 2012 Breivik-aktor er statsadvokat i sak mot overgrepslærer (db.no)

16. november 2012 Ingen har oversikt over sexlærerne og ofrene (db.no)
16. november 2012 – Lukker øynene for overgrep i skolen (db.no)
20. november 2012 Skoleansatt siktet for sexovergrep mot elev (db.no)
20. november 2012 Sex med elever blir brettet ut i retten (db.no)
05. desember 2012 Romerike-rector tiltalt for seksuell omgang med elev under 14 år (db.no)
11. desember 2012 Overgrep mot elever rullet opp 11 år etter (db.no)
06. januar 2013 Læreren (44) forgrep seg på elever i 14 år (db.no)
07. januar 2013 – For meg var det et vennskap og ikke et voksen–barn-forhold (db.no)
07. januar 2013 – Fikk elevene til å gjennomføre nakensvømming i gymtimen (db.no)
07. januar 2013 – Ønsker eget varslingsystem for å indre overgrep i skolen (db.no)
07. januar 2013 – En sak for politiet (Dagbladet)
07. januar 2013 – Dette er kriminalitet og skal anmeldes til politiet, det er ikke behov for instruksjoner utover det (db.no)
08. januar 2013 – Jeg ble tatt ut for å få hjelp med lekser og sånn i ekstratimer på skolen, og da skjedde det (db.no)
08. januar 2013 Eleven (16) vil ikke forklare seg med overgrepslæreren (44) i rommet (db.no)
08. januar 2013 – Egentlig har læreren ødelagt hele skolegangen min (db.no)
08. januar 2013 – Slike saker må gå rett til politiet (Dagbladet)
09. januar 2013 – Jeg har slitt med skyldfølelse overfor de andre ofrene (db.no)
09. januar 2013 – En vekker (Dagbladet)
09. januar 2013 – Ansvarsfraskrivelse av Halvorsen (db.no)
09. januar 2013 Søker eksperthjelp for å styrke overgrepstiltak i skolen (db.no)
10. januar 2013 – Dette er en kunnskap vi ikke vil ha eller se (db.no)
11. januar 2013 Lærer dømt for sex med elev – fikk ny jobb selv om rektor visste om dommen (Dagbladet)

11. januar 2013 – Jeg er sjokkert over at det er mulig å få slike ansettelse (db.no)

4. Redaksjon og redaksjonsadresse

Nyhetsavdelingen i Dagbladet
Langkaia 1
Pb. 1184 Sentrum
0107 Oslo

5. Kontaktpersoner

Line Brustad, 928 99 940
Øystein Andersen, 905 57 726
Linn Kongsli Lundervold, 984 12 108

6. Redegjørelse for arbeidet

«Skolen skal aktivt drive et kontinuerlig og systematisk arbeid for å fremme helsa, miljøet og tryggheten til elevene. Skoleledelsen har ansvaret for den daglige gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet», heter det i utdanningslovens paragraf 9a.

Likevel blir barn over hele landet utsatt for grove seksuelle overgrep begått av læreren. Mange av overgrepene skjer i skoletida og på skolens område. Høsten 2012 avdekket Dagbladet at minst 20 barn har blitt utsatt for seksuelle overgrep begått av læreren siden 2011. Totalt har minst åtte lærere vært siktet, tiltalt eller blitt dømt for overgrep mot elever siden 2011.

a) Når og hvor kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

I desember 2011 ble vi gjennom en henvendelse kjent med at foreldrene til en sexmisbrukt elev var de siste som ble varslet om overgrepet. Skoleledelse, lærere og flere elever var kjent med situasjonen, bl.a. via Facebook, før rektor valgte å kontakte foreldrene.

Denne saken utløste et sterkt engasjement blant reporterne. Kan vi stole på at barna er trygge på skolen? Hvordan tar norsk skole vare på elevene sine? Håndteres overgrepssaker profesjonelt – og klarer skolene å beskytte elever mot overgeplærere?

b) Problemstilling

Etter en innledende idearbeid satte vi opp en liste med sentrale spørsmål vi ønsket å finne svar på. Situasjonen i Skole-Norge viste seg raskt å være verre enn vi hadde sett for oss, og vi justerte for dette.

- Har myndighetene sentralt en oversikt over overgrepslærerne i Norge?

Svaret viste seg å være nei, og vi endret problemstillingen:

- Er det mulig for oss å kartlegge hvor mange lærere som er blitt siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot sine elever siden 2011?
- Hvordan håndterer skolene og Kunnskapsdepartementet denne typen overgrep mot elever?

Det var ikke mulig å få entydige svar, og vi justerte problemstillingen:

- Finnes det en instruks for hvordan skoleledelsen skal håndtere mulige overgrep begått av lærer mot elev?
- Hva finnes det av forskning på sexovergrep mot elever begått av lærere?
- Fungerer systemet med vandelsattest for lærere?
- Hvordan er ofrenes opplevelse av skolen og samfunnets håndtering av overgrepene mot dem?

c) Dette fant vi / dette er nytt i saken

- Vi avslørte at skoleverket i mange tilfeller ikke klarer å beskytte barn mot lærere som er sexforbrytere. Vi dokumenterte at lærere som er dømt for sex med elever, får nye jobber som lærere, og den dag i dag jobber som lærere, til tross for at dommen er nevnt i deres vandels-/politiattest.
- Vi avdekket at det ikke finnes en nasjonal oversikt over lærere som har forgrepet seg på elever. Verken politiet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utdanningsforbundet, Utdanningsdirektoratet, Kommunenes Sentralforbund, Barne- og likestillingsdepartementet eller Kunnskapsdepartementet ser på det å kartlegge disse overgriperne som sitt ansvar.
- Vi gjennomførte en redaksjonell kartlegging av overgripere og overgrepsofre i skolen. Vi fokuserte på perioden 2011–2013. Vi fant at minst åtte lærerovergrep er behandlet av politi og påtalemyndighet i perioden. Disse åtte lærerne etterlater seg minst 20 ofre.
- Vi avdekket saker der lærere, selv etter at de har erkjent seksuelle overgrep mot elever, beholder full lønn i suspensjonsperioden.
- Vi avslørte at det ikke finnes en sentralt utarbeidet instruks for hvordan skolene skal håndtere et lærerovergrep – utover at det skal anses å være en sak for politiet.
- Vi avdekket ansvarsfraskrivelse blant sentrale politikere og beslutningstakere, som helst ikke vil ta tak i denne problematikken eller delta i en offentlig debatt om den. Etter over to måneder med over 30 saker kom endelig Kunnskapsdepartementet på banen og iverksatte et arbeid som kan ende med nye retningslinjer for håndtering av lærerovergrep i norske skoler.

- Vi avdekket stor frustrasjon i norske forskningsmiljøer: Det er aldri blitt gjennomført forskning/undersøkelser i Norge der det *spesifikt* er blitt spurt om læreren var overgriper. Den siste (og trolig eneste) undersøkelsen der læreren listes opp som *en av flere* mulige overgripere, er fra 2007.

d) Organisering av arbeidet

Vi opprettet ei egen prosjektgruppe, som i utgangspunktet besto av to reportere. Vi jobbet med sakskomplekset mer eller mindre på heltid i fire uker før vi startet publisering av serien. Etter hvert utvidet vi gruppa med en tredje reporter. Vi planla publisering både mot nett og papir.

Arbeidet ble innledet med en krevende research-fase. Til vår store overraskelse fant vi ut at det ikke eksisterer en nasjonal oversikt over overgrepssaker i skolen. Vi måtte derfor grave fram all relevant informasjon selv.

Vi gjennomførte også en omfattende kompetansekartlegging for å finne mulige kilder. Vi la vekt på å organisere oss på en måte som gjorde at vi hadde kapasitet til å følge opp tips og ta tak i andre saker om temaet også etter at vi hadde startet publiseringen av serien.

7. Metoder

Når vi kontaktet myndighetspersoner og andre ansvarlige med spørsmål om lærerovergrep, opplevde vi så å si hver eneste gang å bli avvist, med følgende begrunnelse: Dette var en personalsak man ikke kunne uttale seg om til media.

Vi så også at lærerovergripere ofte ikke ble identifisert som lærere i media.

Flere skoler spilte dessuten bevisst på sin kjennskap til det sterke anonymiseringsvernet ofre, spesielt barn, har i kriminalsaker.

a) Ansvarliggjøring

Vi konstaterte at motstanden vi møtte, var massiv. Det var nødvendig å finne en framgangsmåte som gjorde at ansvarlige og involverte ikke kunne unngå å forholde seg til våre henvendelser. Selv om vi opplevde at flere skoler saboterte våre framstøt, er det et faktum at langt de fleste ansatte i det norske skoleverket er ordentlige mennesker som ikke kan forestille seg noe verre enn at kolleger forgriper seg mot barn.

Det vi velger å kalle ansvarliggjøring, ble en sentral metode for oss. Vi samlet ei argumenttrekke vi skulle bruke når vi møtte motstand fra ledelsen i skoler og kommuner.

1. Det er aktverdig og nødvendig å skrive om læreres overgrep mot elever. Fortielse og taushet bidrar til en konfliktsky kultur der lærere og ledelse kvier seg for å ta opp denne problematikken, selv om barns helse og framtid står på spill. Offentlighet rundt problematikken bidrar til kunnskap. Det gagnar elevene og skolens ansatte.

2. En lærers sexovergrep mot en elev er selvsagt en personalsak, men det nytter ikke å late som at det fritar skolen fra å forholde seg til saken i det offentlige rom. Lærere som begår overgrep er kriminelle, og en stor trussel som må stanses. Foreldre, elever og offentligheten har krav på å vite om elevene er trygge på skolen de går på. Medieomtale gjør det vanskeligere for overgrepslærere å operere under radaren.
3. Norsk presse har sterkt fokus på hvordan saker der barn og ungdom er ofre, skal håndteres på mest mulig skånsomt vis.
4. Vi inviterte til dialog for å finne fram til måter saken kunne håndteres på, som var innenfor det skole- og kommuneledelsen anså som forsvarlig.
5. Det sterke ubehaget knyttet til overgrepssaker er ikke et gyldig argument for å hindre omtale eller feie sakene under teppet. Tvert om, ubehaget bekrefter hvor rystende og alvorlig problemstillingen er, og at samfunnet og offentligheten har rett til å vite.

Selv i de tilfellene der ledere i skole og kommune framsto som helt låst og avvisende i den første kontakten med oss, fungerte denne formen for ansvarliggjøring svært bra. Ofte snudde de i løpet av samtalen, andre ganger tok det noen dager. Men til slutt slo argumentrekka gjennom. På det tidspunktet opplevde vi at langt de fleste skolene og kommunene framsto som åpne og konstruktive i sin kontakt med oss.

b) Kartlegging av overgrep

Da vi startet arbeidet med å kartlegge seksuelle overgrep begått av læreren, bestemte vi oss for å tidsbegrense dette tilbake til 2011. Vi startet ulike søk i sosiale medier, i blogger, i Atekst, i lokalaviser og på Internett generelt. Etter hvert innså vi at det ikke holdt å søke på ordene «overgrep» og «lærer», da flere lokalaviser anonymiserer lærerne totalt ved å omtale dem som «skoleansatt» eller «kommuneansatt». Søk på disse ordene ga oss flere treff. Men for hver eneste sak vi kom over, måtte vi sjekke ut nåværende status. Var saken rettskraftig? Var det kommet nye anmeldelser mot læreren?

Etter en rekke sjekketelefoner til ulike bistandsadvokater, politietterforskere, politijurister, forsvarere, interesseorganisasjoner og statsadvokater, satt vi igjen med sju lærere som var blitt tiltalt eller dømt for overgrep mot sine elever siden 2011.

Vi lagde en sak med grafikk som sto på trykk på papir og ble publisert på nett 13.11.2012. Den viste hvor overgrepet hadde skjedd, hvem overgriperen var, hvem ofrene var, hvordan overgriperen ble tatt, samt nåværende status i saken.

I nettsaken la vi inn en egen boks der vi oppfordret lesere med kunnskap eller tips om problematikken til å ta kontakt med reporterne. Flere påfølgende saker startet etter at vi mottok tips som følge av denne invitasjonen til våre lesere.

FRA HELE LANDET: Påtalemyndighet eller retten har det siste året behandlet en rekke saker der en lærer har forgrepet seg på egne elever. Grafikk: Kjell Erik Berg / Dagbladet

Sju lærer-overgrep siden i fjor

Straffesakene spriker fra betinget til tre år i fengsel.

LINE BRUSTAD lbr@dagbladet.no
ØYSTEIN ANDERSEN oand@dagbladet.no

tirsdag 13. november 2012, kl. 18:19

(Dagbladet) Undersøkelser
 Dagbladet har gjort viser at lærere over hele landet har blitt siktet, tiltalt og dømt for seksuelle overgrep mot egne elever det siste året.

Bare siden i fjor har minst sju slike saker blitt behandlet av påtalemyndighet eller i retten.

Lån penger på minuttet forbruksl@ntesten.no/lane-penger
 Svar innen 2 minutter - gode betingelser på forbrukslån.

Gratis Slektstre www.mvheritage.no
 Lag og skriv ut ditt slektstre Enkelt og gratis

Studier ved UiO? www.uio.no
 Ta studiene ved Universitetet i Oslo. Husk søknadsfristen 15. april

Seinere samme måned kom vi over nok en sak der en lærer var tiltalt for å ha forgrepet seg på en elev, hvilket betyr at vi per dags dato totalt har avdekket at åtte lærerovergrep er blitt behandlet av påtalemyndighet eller i retten siden 2011, og at disse åtte lærerne til sammen etterlater seg 20 ofre. Vi utelukker ikke at det finnes enda flere slike saker.

c) Kartlegging av hva myndighetene vet om lærerovergrep

Vi kontaktet Utdanningsforbundet, som sa at de ikke var kjent med at det fantes noen oversikt over lærere som har forgrepet seg på sine elever. Kunne det virkelig stemme at ingen vet hvilke lærere som potensielt kan skade et barn på denne grove måten?

Vi tok kontakt med Utdanningsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Justisdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, politiet og Kommunenes Sentralforbund med følgende spørsmål:

Hvilke lærere forgriper seg på sine elever?

Hvor mange er de?

Hvor mange ofre har de?

Svarene vi fikk, overrasket oss: Ingen kunne svare. Hvert eneste departement eller forbund vi kontaktet, sendte oss videre til et annet departement eller forbund, og denne karusellen tok aldri slutt. Det eldgamle verktøyet telefonen ble i denne prosessen en kjær venn. Ringemetoden gjorde at vi fikk stilt spørsmålene våre, og analysert svarene vi fikk. Noe av dialogen innebar også e-postkorrespondanse.

Kommunikasjonsenheten ved Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ba oss heller stille spørsmålene til Kunnskapsdepartementet eller Justisdepartementet. Kunnskapsdepartementet ba oss henvende oss til Justisdepartementet med spørsmålene, og skrev i en e-post at «dette er saker for politi og påtalemyndighet».

Heller ikke Justisdepartementet hadde noen registrering av lærere som begår overgrep mot sine elever.

– Når det gjelder den type oversikter, må du ta kontakt med politiet i forhold til anmeldelser, og domstolen i forhold til dommer, svarte deres kommunikasjonsrådgiver Andreas Lorange.

Pressevakten hos Politidirektoratet opplyste at de ikke satt på noen oversikt. Forklaringen vi fikk, var at «når politiet registrerer lovbrudd, skjer det via koder, og her skilles ikke lærere fra andre yrkesgrupper».

Utdanningsdirektoratet hadde ingen oversikt. Spørsmålene våre til dem ble besvart av direktoratets pressevakt på følgende måte: «En ansettelse er et forhold mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, og en systematisk registrering av lærerovergrep er ikke noe vi har vurdert», og «Kanskje Kommunenes Sentralforbund (KS) har undersøkelser på temaet.»

Men heller ikke KS har noen oversikt over rulleblad som diskvalifiserer landets 66 000 lærere fra å jobbe med barn og unge.

De gangene et forbund, direktorat eller et departement viste oss videre til et annet forbund, direktorat eller departement, tydeliggjorde vi hvem som hadde sendt oss videre. I enkelte tilfeller ønsket nemlig de vi kontaktet å sende oss tilbake til dem vi nettopp hadde kontaktet – og som hadde sendt oss til dem.

Vi krevde at alle vi kontaktet ga oss et tydelig svar på hvorvidt de selv hadde en slik oversikt. Siden ingen svarte at de hadde det, kunne vi til slutt oppsummere og konkludere med at det rett og slett ikke eksisterer noen oversikt over hvilke og hvor mange lærere som har utsatt barn for sexovergrep, eller hvor mange ofre for denne forbrytelsen som finnes i Norge.

d) Kartlegging av forskning på denne typen overgrep

Vi ønsket å kartlegge hva som finnes av forskning på feltet, men det innebar først en kompetansekartlegging. Vi kontaktet forskere personlig, forskningsinstitusjoner, advokater, frivillige organisasjoner og nettsteder. Nok en gang var det få gode svar å få.

For samtidig som stadig nye overgrepssaker rulles opp i rettssystemet, vet ingen om omfanget av seksuelle overgrep begått av lærer mot elev har økt eller minket de siste seks åra.

Svein Mossige, psykolog og spesialist i klinisk psykologi, kunne opplyse at det i 2007 ble gjennomført en undersøkelse blant elever på videregående skole, der de blant mange spørsmål ble spurt om de noen gang var blitt utsatt for overgrep «begått av læreren, treneren eller liknende». Dette var ham bekjent den eneste norske undersøkelsen der læreren var listet opp som en mulig overgriper.

Men spørsmålet taler for seg selv: Læreren står her i samme kategori som treneren *eller liknende*, så om det faktisk var læreren som hadde forgrepet seg på de 2,8 prosentene av jentene og de 1,5 prosent av guttene som svarte ja på spørsmålet – vet ingen.

Vi kontaktet andre instanser og forskere for å finne ut om dette faktisk var eneste forskning på feltet. Ingen av dem vi snakket med, kjente til andre norske undersøkelser der spørsmålet ble stilt.

e) Slik brukte vi sosiale medier

Sosiale medier er blant verktøyene vi har brukt for å avdekke hvordan en lærerovergriper forholder seg til sitt offer.

Etter pågripelsen av en lærer som hadde forgrepet seg på to mindreårige jenter på skolen han jobbet på i Ringeby, greide vi å komme i kontakt med en kilde som hadde en MSN-logg over samtaler mellom læreren og et av ofrene. MSN-loggen var for øvrig en viktig del av politiets bevis mot den tiltalte læreren, og også blant det som gjorde at politiet pågrep ham i utgangspunktet.

Vi brukte denne MSN-loggen for å vise hvordan overgrepslæreren benyttet nettet både for å gjennomføre seksualiserte samtaler med den unge jenta, avtale møter med henne samt filme deler av samtalene.

Vi fant dessuten en del informasjon om overgrepene i Ringeby på blogger. Informasjon fra bloggene brukte vi videre i spørsmålene vi stilte kommuneledelsen i Ringeby.

f) Slik avslørte vi at overgrepslæreren fikk full lønn

Vi ønsket videre å finne ut hvordan saken ble håndtert av Ringeby kommune, og hvilke konsekvenser pågripelsen hadde hatt for læreren. I starten av november 2012 tok vi kontakt med kommunalsjef Gro Li Sletvold på telefon. Vi fortalte henne om MSN-loggen og ba om et møte. Vi lurte på hvordan kommunen reagerte da de ble kjent med overgrepene, hvordan de to elevene ble ivaretatt, og hvordan kommunen hadde respondert overfor læreren. Sletvold befant seg tilfeldigvis på Gardermoen denne dagen, og gikk med på å snakke med oss samme kveld.

Sletvold fortalte at læreren ble suspendert umiddelbart da overgrepene ble kjent, og sa at «mer kunne de ikke gjøre».

Vi ba henne utdype hvorfor han ikke ble avskjediget umiddelbart, og Sletvold fortalte at han ville bli det når det forelå juridisk grunnlag. Videre svarte hun bekreftende på våre spørsmål om mannen var suspendert med full lønn.

Vi sjekket dette opp mot arbeidsmiljøloven. Prinsippet om uskyld fram til dom er et rotfestet prinsipp, men lovverket åpner for at en arbeidsgiver kan gå til oppsigelse før det foreligger en rettskraftig dom.

g) Slik kom vi i kontakt med ofrene – og fikk dem i tale

Vi hadde snakket med mange forskere og eksperter, som alle var enige om at overgrep begått av læreren, eller andre voksne tillitspersoner, kan medføre store skader hos barn.

Men hvordan ville et offer selv beskrive dette?

Vi bestemte oss for å forsøke å komme i kontakt med et offer for lærerovergrep. Igjen innebar dette en rekke telefoner, først til ulike organisasjoner. Videre søkte vi i Atekst og på nettet – hovedsakelig i lokalaviser – etter gamle saker som var omtalt, og igjen søkte vi på ordene «kommuneansatt» og «skoleansatt» i tillegg til «lærer», «rektor», «lærerovergrep», «overgrep and skole», osv. Vi bestilte dommer, kontaktet forsvarere, bistandsadvokater og statsadvokater.

I løpet av arbeidet kom vi over en artikkel i Haugesunds Avis om et erstatningssøksmål som skulle behandles i retten, etter at en gutt fra Finnmark over flere år på 1990-tallet var blitt misbrukt av en lærer ved skolen han gikk på.

Vi kontaktet Haugaland tingrett per telefon, og fikk navnet på tiltalte i forbindelse med søksmålet som skulle opp. Videre ba vi om å få den gamle dommen mot denne mannen. I den kom det fram at mannen i 2010 ble dømt til fire års fengsel for overgrepene mot eleven. I dommen var også navn på ulike aktører listet opp. Vi kontaktet deretter fornærmedes bistandsadvokat, og spurte om han ville videreformidle en forespørsel om et intervju. Advokaten sa seg villig til dette, og ba oss sende forespørselen skriftlig.

Dagen etter ringte den fornærmede oss. Han er nå 27 år gammel. Han lurte på hva slags sak vi ønsket å lage, og her mener vi at metoden vi brukte for å få hans tillit var avgjørende for at vi seinere kunne trykke det lange intervjuet med ham.

Vi understreket det samme som vi påpekte i brevet til hans advokat – at han kunne stole på at ingenting av det han fortalte oss, ville publiseres før han selv hadde godkjent det, at han kunne få se de anonymiserte bildene og videointervjuet før publisering, og at hans identitet på ingen måte ville komme fram i artikkelen. Vi ga uttrykk for at vi forsto at det var et vanskelig og svært personlig tema vi ønsket å stille ham spørsmål om, og at han alltid selv kunne velge

hva han ønsket å svare på og/eller snakke om. Dette gikk han med på, og han inviterte oss hjem til seg.

Under intervjuet ba vi ham, i den grad han orket, å fortelle om det han hadde blitt utsatt for, hvordan det har preget livet hans, og hvorfor han søkte om erstatning. Vi ble hos ham i flere timer etter at intervjuet var over, og snakket mye om helt andre temaer. Videre hadde vi mye dialog både med ham selv og hans advokat da vi skrev ut saken, noe som resulterte i at de begge godkjente sakene, og begge ga tilbakemeldinger om at de var fornøyd etter publisering.

h) Innsyn i dommer unntatt offentlighet

Både denne saken fra Finnmark, og saken mot en 44 år gammel Romerike-lærer som i januar 2013 startet i Oslo tingrett, viste hvordan overgriperne lenge forut for pågripelsen var blitt mistenkt for overgrep, og derav sluttet i jobben, men likevel hadde fått nye lærerjobber.

Vinteren 2012/2013 kom vi over en sak fra Østlandet der en lærer for fire år siden ble dømt for overgrep mot en elev. Ifølge tipset jobbet han nå igjen som lærer, med arbeidsgivers (rektors) viten om dommen.

Det viste seg at dommen – en tilståelsesdom – var unntatt offentlighet, av hensyn til fornærmede i saken. Vi skrev derfor en innsynsbegjæring til Sør-Gudbrandsdal tingrett, der vi viste til domstolloven § 130 første ledd – at en domsslutning kan gjengis dersom den ikke røper noens identitet.

Begjæring om innsyn i sak 08 069 899 ENE-SGUD-

Line Brustad

Til: sor-gudbrandsdal.tingret@domstol.no 23. november 2012 10:13

Hei,

viser til samtale med [redacted] på deres sentralbord og sender herved en skriftlig begjæring om innsyn i sak 08 069 899 ENE-SGUD-.

Saken ble ført som en tilståelsesdom i 2008.

[redacted] har opplyst overfor meg at det er forbud mot gjengivelse av denne dommen, jmfør domstolloven §130 første ledd.

Begrunnelsen er altså at *privatlivets fred eller fornærmedes ettermæle krever det*. Jeg vil gjerne presisere at jeg ber om denne dommen på grunn av domfelte, ikke fornærmede.

Forbud etter bokstav a i domstolloven §130 gjelder ikke en domsslutning *så langt den kan gjengis uten å røpe noens identitet*.

Jeg har ikke behov for fornærmedes identitet, og ber tingretten derfor gi meg en anonymisert versjon av domsslutningen.

Med vennlig hilsen
Line Brustad
Journalist i Dagbladet
Mobil: 92 89 99 40
Epost: Lbr@dagbladet.no

Etter en behandling av innsynsbegjæringen vår, sendte tingretten oss en anonymisert versjon av slutningen i straffesaken mot mannen. Siden dette var en tilståelsesdom, var det ellers lite informasjon om omstendighetene rundt saken, utover at mannen var dømt etter straffeloven § 193 første ledd, som gjelder misbruk av et tillitsforhold. Vi kunne derfor ikke være sikre på om det var snakk om en elev eller en annen person læreren hadde hatt omgang med. Siden vi hadde den konkrete opplysningen fra dommen, klarte vi ved bruk av politikilder å få bekreftet at fornærmede var hans elev.

i) Synliggjøring av problematikken

Vi kontaktet kunnskapsminister Kristin Halvorsen med forespørsel om intervju.

Vi spurte om hva slags tiltak som finnes i skolen når det gjelder overgrep begått av lærere, og i hvilken grad det prioriteres midler til forskning om overgrepene. Via kommunikasjonsenheten i Kunnskapsdepartementet fikk vi torsdag 3. januar 2013 følgende svar fra Halvorsen:

«Seksuelle overgrep mot elever er en alvorlig straffbar handling, og er en sak for politi og påtalemyndighet».

I e-posten fra departementet het det videre:

«Grunnen til at det ikke er naturlig for kunnskapsministeren å kommentere dette, er som følger: Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for forskningssektoren, men når det gjelder forskning på fagspesifikke emner, er hovedansvaret hos fagdepartementene. Når det gjelder bevilgninger til forskning på seksuelle overgrep, vil dette enten ligge hos Justisdepartementet eller Helse- og omsorgsdepartementet. Vi vil anta at disse vil etterspørre kilder for din påstand om manglende forskning på dette.»

Vi syntes nok at kunnskapsministeren i sitt svar var vel knapp, og reagerte på at Kunnskapsdepartementet, som har det overordnede ansvaret for norske skolebarn, mente overgrep i skolen er noe som skal varsles til politiet. Vi tenker at det er stor sannsynlighet for at skaden allerede er skjedd når politiet involveres i et lærerovergrep. Vi ville gjerne ha bedre og mer utfyllende svar og tok dagen etter, 4. januar 2013, kontakt på ny. Vi sendte da en e-post med følgende spørsmål:

Gjør skolene et godt nok arbeid for å fange opp lærerovergrep tidlig nok?

Finnes det en instruks for hvordan rektorer skal håndtere slike saker?

Hvis ja: Når ble denne laget, og følges den?

Hvis nei: Hvorfor finnes det ingen slik instruks?

Evalueres det hvordan skolene jobber med denne problematikken, og eventuelt hvor ofte?

Er det et eget punkt i lærerutdanningen hvordan man skal gå fram hvis man har mistanke til en kollega?

Dere viser til politi og påtalemyndighet, men har ikke skolen noe ansvar for å være proaktive?

Hvis for eksempel en lærer blir tatt for å ta nakenbilder av elever, burde han da få fortsette i jobben selv om påtalemyndigheten ikke går videre med saken?

Er det greit at lærere som blir tatt for og erkjenner overgrep, blir suspendert med lønn?

Samme ettermiddag fikk vi mer utfyllende svar, og publiserte disse i en sak som sto på trykk 7. januar 2013 under tittelen «En sak for politiet». Dette var samme dag som rettssaken mot den 44 år gamle Romerike-læreren startet, og mange av aktørene – både bistandsadvokater, ofre og pårørende – reagerte kraftig på Halvorsens uttalelser.

Et offer sa at «Halvorsen vet ikke hva hun snakker om», Advokat Tord Jordet kalte det «ansvarsfraskrivelse», og advokat Gard Lier sa at han var «fullstendig uenig med henne». Flere politikere reagerte også i saken vi trykte dagen etter, 8. januar.

Parallelt hadde vi disse dagene sterk fokusering på den da pågående straffesaken i Oslo tingrett, og publiserte daglig minst tre saker fra det som kom fram i retten.

8. Konsekvenser

a) Halvorsen snudde

Dagen etter kontaktet kommunikasjonsrådgiver Dino Prohic i Kunnskapsdepartementet oss med følgende forespørsel:

«Kristin Halvorsen og Inga Marte Thorkildsen vil sikre at mistanker om vold og overgrep mot barn blir tatt raskt i på skoler og barnehager. Derfor vil de høre fra dem som jobber i skolene og barnehagene, samt bistandsadvokater som har erfaring fra slike saker, for å få råd om hva som er de mest effektive tiltakene departementene kan sette inn. Om du ønsker å lage en sak, er begge statsrådene på Kunnskapsdepartementet i dag kl. 15.15, og er tilgjengelig for intervju.»

Det endte med et telefonintervju av Halvorsen, hvor hun viste til reaksjonssaken Dagbladet hadde på trykk, og innrømmet at det kunne hende hun «måtte gå nye runder», at denne saken «har vært en vekker,» og at «det kan være behov for nye retningslinjer» likevel, og hun opplyste videre at møtet med ekspertene ville finne sted 21. januar 2013.

Vi tror at kritikken vi videreformidla mot henne og Kunnskapsdepartementet – samt kravet fra ofre, bistandsadvokater, andre politikere og aktører, om at hun måtte ta mer ansvar – var en klar medvirkende årsak til at hun ombestemte seg.

b) Ringebu-læreren ble oppsagt

Fire dager etter publiseringen av vår artikkel om at Ringebu-læreren hadde fått beholde full lønn i suspensjonsperioden, ble han oppsagt fra stillingen. (Saken het «Lærer tilsto sexovergrep – FÅR FULL LØNN».) Dette var ifølge loven tidligere enn det generelle regelverket krever, og tidligere enn det skoleledelsen i et Dagblad-intervju hadde gitt uttrykk for var naturlig.

c) Ble nektet tilståelsesdom-behandling

Da vi startet arbeidet med Ringebu-saken varte Hedmark og Oppland statsadvokatembeter at de ville kjøre saken mot Ringebu-læreren som en såkalt tilståelsesdom. Da ville læreren sluppet å svare på spørsmål om sine sexovergrep mot to mindreårige elever. Hele hendelsesforløpet ville ikke blitt rullet opp, og bare bistandsadvokatene ville vært til stede på vegne av de to ofrene.

Etter at vi i ei drøy uke daglig hadde publisert artikler om overgrepene i Ringebu, eller artikler der andre aktører – politikere, forskere og andre eksperter – uttalte seg om denne typen overgrep, ombestemte imidlertid Hedmark og Oppland statsadvokatembeter seg. De opplyste overfor oss at de hadde sendt politiet og de ulike partene en tiltale med seks års strafferamme, og bedt om at saken blir prioritert i rettsapparatet.

– Det er sakens karakter og alvorlighetsgrad som gjør at denne saken skal gå i full bredde med bevisførsel og vitner, sa statsadvokat Stine Andreassen til oss den 20. november 2012.

Saken er berammet i full bredde i Sør-Gudbrandsdal tingrett 19. og 20. mars 2013.

d) Debatt om tabuet

Serien vår består av mer enn 40 publiserte saker om lærere som forgriper seg på sine elever – et tema som fortsatt er svært tabubelagt. Vi har satt temaet på dagsordenen.

Vi har latt eksperter komme i tale, og vi har synliggjort at denne typen overgrep skjer i dag. Hele åtte lærerovergrepssaker som er blitt behandlet av politi- og påtalemyndigheten bare de to siste åra, bekrefter at dette er et problem som ikke tilhører fortida.

Vi har vist hvordan lærere med elevsexdommer fortsatt jobber som lærere, til tross for at dommen er nevnt i deres vandelsattest – og vi har videreformidlet ofres og deres advokaters bekymringer for at problemene ikke løses godt nok av skolene, skoleledelsene og ansvarlige myndigheter.

Vi har sørget for en større offentlig debatt rundt myndighetenes og hver enkelt skoles håndtering av lærerovergrep – at lærerkollegaer ikke vet hvordan de skal gå fram ved mistanke, og at elever ikke føler seg trygge.

Fra i starten av serien å få nei på hver eneste intervjuforespørsel overfor ansvarlige politikere, opplevde vi mot slutten at politikerne selv kontaktet oss for å kunne delta offentlig i debatten. Dette mener vi er konsekvenser av vårt tålmodige og langvarige arbeid med tematikken.

9. utfordringer underveis

Som LISA-undersøkelsen viser, tar det i gjennomsnitt 17,5 år fra et offer blir utsatt for et overgrep (ikke lærerovergrep spesifikt), til vedkommende forteller om det. Dette kan gi et bilde av hvor vanskelig det er for ofre å åpne seg om det de er blitt utsatt for. Likeså er personer som kjenner til overgrepene, offer eller overgriper ofte redde for å melde seg på banen, i frykt for å identifisere offeret. Fram til i det helt siste har overgrepssaker vært svært tabubelagt, og at læreren har forgrepet seg på elevene, er det skrevet minimalt om.

Mange av ofrene vi intervjuet, var fortsatt sterkt preget av det lærerne hadde utsatt dem for. Vi har hatt dette i bakhodet når vi har kontaktet dem med et ønske om å grave i og stille spørsmål om noe av det vanskeligste de har vært gjennom. Vi har vært bevisste på at vi har kontaktet mennesker i krise, mennesker som har vært livredde for at det de er blitt utsatt for skal bli offentlig kjent, eller at de vil bli knyttet til saken gjennom tekst eller bilde. Det har vært viktig for oss at ofrene vi intervjuet, var trygge på at deres identitet ikke ville avsløres, og at de kunne få lese over det som ville komme på trykk.

Videre var det viktig at ofrene forsto at vi aldri ville tvinge igjennom en sak. Vi har latt dem bruke tid på å bestemme seg for om de ville gå med på et intervju eller ikke, og vi har aldri presset dem til å fortelle mer enn de selv ønsket. Vi har alltid vært godt forberedt og hatt god innsikt i saken når vi har møtt dem.

Vi har latt intervjuobjektene snakke fritt, og vist empati og forståelse for at det de har fortalt oss, ikke har vært lett å sette ord på. I ettertid har vi nøye vurdert hvilke detaljer vi kunne trykke og ikke – hva det har vært viktig for ofrene å få fram, og hvilke detaljer som har vært for personlige eller intime.

Ingen av ofrene vi har snakket med, har ønsket å stille opp med navn og bilde. Det har vi selvsagt respektert, og har i stedet samarbeidet med dem om hvordan vi kunne ta anonymiserte bilder. Vi har gått mange runder med ofrene på dette.

Vi har hele veien vært åpne for å kunne identifisere overgriperne etter domfellelse. Vi mener samfunnet bør ha krav på å få vite hvem som utsetter barna våre for disse overgrepene. Men skulle vi stille en overgriper til veggs, kunne dette lett medbringe belastninger eller frykt for å bli gjenkjent også for ofrene, og vi har derfor latt det være. Disse etiske vurderingene har vi gått en rekke runder på i forhold til hver eneste sak vi har publisert, og vi har valgt å legge oss på den linja som er signalisert som standard av Presseforbundet.

Et dilemma som dukket opp da vi forsto at flere lokalaviser omtalte overgrepslærerne som «kommuneansatt» eller «skoleansatt», var i hvilken grad lærerne skulle få «slippe unna» som dette, målt mot hensynet til at mindreårige ofre skulle slippe identifisering.

En av våre utfordringer da vi jobbet med materialet fra MSN-loggen i den såkalte Ringebu-saken, var å skille ut det som var relevant for saken, og det som kunne støte eller identifisere den unge fornærmede jenta.

Vi merket også en ansvarsfraskrivelse da vi ønsket å få politikere og andre ansvarlige myndighetspersoner på banen. Først etter tredje telefon til Barneombudets pressekontakt tok barneombud Anne Lindboe kontakt med oss. Og som vist ovenfor virket det innledningsvis som om Kunnskapsdepartementet, som har det overordnede ansvaret for norske skolebarn, ikke brant etter å snakke offentlig om problematikken.

Vi merket imidlertid at det ble lettere å få politikerne på banen etter som vi stadig holdt trykket på problematikken oppe.

10. Kilder

a) Anonyme kilder

Mange av våre kilder er anonymisert av oss, enten fordi de selv har vært ofre for lærerovergrep, eller har stått i en relasjon til ofre eller gjerningsperson som ville føre til en

identifisering av ofre. Vi vil anslå at vi har snakket med minst ti kilder som vi ikke trykker navn på.

b) Åpne kilder i serien:

Psykolog og forsker Svein Mossige
Psykologspesialist ved Modum Bad, Ingunn Holbæk
Avdelingsdirektør for utdanning i KS, Jan Sivert Jøsendal
Kommunikasjonsrådgiver Kristine Fossen i Utdanningsdirektoratet
Linda Bakke, daglig leder for Fellesskap mot seksuelle overgrep
Renate Lyse Halseth, daglig leder for Blålys
Kommunalsjef i Ringebu, Gro Li Sletvold
Jarle Holseter, som tidligere har representert Blålys og nå driver nettstedet utsattmann.no
Leder av Stortingets arbeids- og sosialkomité Robert Eriksson (Frp)
Kommunikasjonsrådgivere hos politiet, Utdanningsforbundet og en rekke departementer
Frp-politiker Mette Hanekamhaug
Barneombud Anne Lindboe
Leder av Stortingets familie- og kulturkomité, Solveig Horne (Frp)
Utdanningspolitisk talskvinne i Høyre, Elisabeth Aspaker
Stortingsrepresentant Hans Olav Syversen (KrF)
Barne-, likestillings- og inkluderingsminister Inga Marte Thorkildsen
Kunnskapsminister Kristin Halvorsen
Statsadvokat Inga Bejer Engh, Oslo statsadvokatembeter
Statsadvokat Stine Andreassen, Hedmark og Oppland statsadvokatembeter
Politiadvokat Jon Aga, Romerike politidistrikt
Politiadvokat Tina Bjarkø Helleland, Oslo politidistrikt
Advokat Ove Akselsen, advokat Tord Jordet, advokat Gard A. Lier, advokat Dag Svensson,
advokat Simon Stende, advokat Ola Lunde, advokat Jan Erik Teigum, advokat Kristin
Hammervik, advokat Trond Hjelde, advokat Tor Kolden

Oslo, 14. januar 2013

Line Brustad